

Psikiatria eta buru-gaisotasunak

Jose Mari Basterretxea

Hemezortzigarren gizaldiaren erdi-inguruan hasi ziren, ordurarte deabruak hartuta eta zigorren bat betetzen zeudela pentsatzen zen eragotzi eta baztertuak gaiso bezala ikusiak izaten, eta orduan pasa ziren mediku eta erizainen ardurapean egotera.

Buru-gaisotasunak eta buru-osasuna, zer dira bada? Arazo honi erantzuten ahalegintzen da Psikiatria ordutik hona, beraren helburua buru-gaisotasunak osatzea delarik.

Medikuntzaren beste arlo batzutan osasuna eta gaisotasuna nahikoa ondo bereizten dira, probak erabil daitezke: analisiak, azterketa zailak eta azken batez gaisoak dakartzan mikrobioak, nahaste metabolikoak eta hutsen batzuk aurkitu ahal dira, eta osabidea beraiek aldatzea da.

Baina buru-nahastei dagokienez gauza hauek ez dute balio: buru-osasunaren eta buru-gaisotasunaren mugak ezin dira bereizi objektiboki eta osabidei dagokienez beste horrenbeste jazotzen da.

Zer gertatzen da orduan? Psikiatريان, bi buru-eritasun mota bereizten dira: *neurosia* eta *psikosis*, hau da, alde batetik nortasun-nahastea eta neurosiak eta bestetik zorotasuna.

Neurosiak gradu-arazo bat baino ez direla esan ahal dugu; horrela batzuk haundiagoak eta besteak txikiagoak, edo batzuk ederragoak eta besteak itsusiagoak ikusiz, hauek edo haiek gaisotzat hartuko al ditugu?

Era berean, beldurra, nahi eta ezina, tristura eta estutasuna gehiago edo gutxiago, guztiok dauzkagu noiz edo noiz. Eta sentimendu hauek kontrolatu ezin ditugunean gure babespeide mekanismoen bitartez nortasun-nahaste eta neurosiak agertzen dira.

Horrela gauza hauek guztion gorabeherak dira eta gizabana-koen artean dauden desberdintasunak ez dira nolakotasunezkoak, zenbatusunezko edo graduzkoak baizik.

Gainera badakigu zenbat zor dioten nahasketa hauek bakoitzaren egoerari, bizimoduari behartasunari, ezjakintasunari, heziketa txar bati... Horrela medikuok lagundu ahal badugu ere, benetako tratamenduak sakonagoa izan beharko du, eta egoera hauek aldatzea beharrezko ikusten da.

Beste gaisotasun-mota bat, hau bai benetan problematikoa, zorotasuna da.

Zer da zorotasuna?, nor da zoroa? eta zer egin behar dugu zoroekin?

Zoroetxeetako hormen barruan ezkututzen den gaisotasunak dudan jartzen du Psikiatriaren balioa, eta bizi garen gizarteari egiten zaion salakuntzarik handienetarikoa da.

Zorotasuna gure gizartean

Lehen esan dudan bezala, zaila bada edozein jakintz arlotan zen den normala eta zer anormala erabakitzea, hau batez ere Psikiatrian gertatzen da buru-gaisotasunen arazoan. Hemen ez dago kriteriorik nor den normala eta nor ez, nor den buru osasundun eta nor ez determinatzeko.

Gutxi gorabehera beste batzuek bezala jokutzen denean, gehiago bezala alegia, orduan jotzen da normaltzat pertsona bat. Ez da kontutan hartzen gehiago hau ere alienatuta egon daitekeela eta dagoela (gogora dezagun, gauden gizaldian bakarrik, gehiago honek bere bizikide normaletatik ehun milioi (100) hil ditu). Baina alienazio mota hauek ez dira kontutan hartzen. «Normaltzat dauden eginkizunak baliagarritasunaren eta guztion onaren nozio batetara bihurtu dira, eta guztion ona, teknokrazi gizarte batetan batez ere, baliagarritasuna da». «Gure gizartea industri gizarte bat da, eta gure ideologia produkzio-ideologia,

eta *normatik irtetzea* —anormala izatea— gure produkzio-moduaren arabera definitzen da, eta horregatik zorotasuna produkzio-etzaren era bat da» (Bastide: Sociología de las enfermedades mentales).

Horra hor zer bihurtu den zoroa gizartean, deabruaren hazparretatik eta gartzelako kateetatik askatu eta gero.

Lehen legez orain ere ez da gaisoa bera gaisorik dagoen ala ez esaten duena; «beste batzuk» baino. Etxekoek nahiz ezagunek, hauzok nahiz enpresak derrigorrez Psikiatri sendategi batetan sartuko dituzte: «anormal» hauek gogaikarri zaizkielako, arris-kugarritzat dauzkatelako eta abar; hau da, nola edo hala, gizarte-arauetara ez direlako egokitzen eta ez direlako ekarkorrak. Medikua, jakintzaren izenean, ez da izango besterik, gizarte eskakizun nagusien ahotsa baino.

Bere borondatearen aurka gaiso bat psikiatrietxe batetan sartzeak gutxienez osatu ezina adierazten du, eta ezin da esan, zapo-keriarik gabe behintzat, hori gaisoari berari zerbitzu bat egitea dela.

Neurri honek noraino baldintzatzen duen gaisoaren osabidea eta osasunerako bidean zelako atzerakada ematen duen geroago jakingo da, baina tragedia hasita dago.

Sendategiratze hau gauza lotsagarri bezala bizi ohi dute gaiso hauek eta gehiago gezurretan eramaten badituzte; orduan, harritu al gaitzke beren familiar, lagun, mediku, eta mundu guztia higuin badute? Eta behin barruan egonez gero, nahiz haserretu eta beren amorrua oldarrez agertu, nahiz isilik egon eta zaintzen dituztenenganako harremanetatik ihes egin, egiten duten guztia beren gaisotasunaren, beren zorotasunaren agerpen bezala uler-tuko da.

Orduan nola frogatzea batek gaisorik ez dagoela? Nola fida bera konprenituko dutela? Zer zerbitzu egin liezaioke orain medikuak?

Nahiz eta beraren gaitza beste pertsona batzueganako harremanetarako kaltegarri izan, nahiz eta tipo arraro bat izan eta bizitzako gauza arruntean interesik agertu ez, nahiz eta lelokeria batzuk esan eta gizarteko baloreak errespetatu ez, zer eskaintzen diote medikuak eta gaisozainek bere bizi modua aldatzeko?

Gertatzen zaion guztia bere barruko gatazkak eta eztabidak konpondu gabe dauzkalako dela uler dezan ahaleginduko dira, eta alferrik dela bare ingurua (bere familia, bere langiroa, eta abar) aldatzen ahalegintzea.

Honekin ez dugu esan nahi buru-gaisotasunik ez dagoenik. Egia esan bada buru-gaisotasunik.

Baina gaisoa bera ez da erruduna, biktima bat baino: harreman patogenoen ondorioak sofrizten dituena. Orduan, zergatik ez tratatu gaisoa bere familiarekin eta bere lankideekin batera? Eta, zergatik ez erakundeak aztertu, erakundeen barruan sortzen diren pertsonarteko harremanak badaude pertubatuta?

Baina hain zuzen ere «besteak», erakundeak, dira gaisotzat hartzen dutenaren osabidea mediku eskuetan uzten dutenak, eta horrela lasai gelditzen dira, osabide egokia emango diotenengana bidali dutela gaisoa-eta.

Errakuntza negagarria! Guk, psikiatrok ezin dugu ezer egin. Aspalditik gaude konturatuta guk ere ezin dugula ezer egin: buru-gaisoak ezin ditugula sendatu onartu beharra daukagu; gizarteak arduratu behar du problema horretaz, bere burua berak senda dezan, eta bere osasuna beste bide batzuetatik aurkitu.

Psikiatriak ezin du besterik egin, buru gaisoenganako ardura eza eta ezinikusia salatu eta problema itzel hau saminez gogoratu baizik.

Zibilizazioaren gaisotasunak

Gure bizimoduari begirada bat egitea nahikoa da gure buru-osasuna eta gure gizartearena zein ahula den ikusteko.

Gorputz-osasunaren ezaugarri guztiak zibilizazioarekin eta aurrerabidearekin batera hobetu diren bitartean, buru-osasunaren neurria jaitsi egin dela ikusteak zer esan handia du.

Gaiso psikosomatikoak beldurgarritz gehitu dira azken urteetan.

Zeintzu dira gaisotasunik hedatuenak? Bihotz-infartua, urdail-zauria, erreuma-mota batzu, hipertentsioa, gastritisa, azaleko gaisotasun asko, eta baita sexu-hoztasuna eta joezina ere, edonon aurkitzen dira.

Zein da gaisotasun horien sustraia? Ez dira ezagutzen, baina ezin da ukatu guztiotan zerikusi haundia dutela nahasketa afektiboak, eta nerbio-tentsioa gorputz organorik makalenean agertzen dela.

Honekin batera egunetik egunera gehituz doaz buruhiltzeak, lanerako poztasunik eza, errendimendu-gutitzea, gazte-delikuen-

tzia, droga-kontsumoa... Errealitate hauek benetan gaisorik dagoen gizartearen ezaugarriak dira.

Haurrak hezitzeko jokabidean gertatu diren aldaketak eta garuko bizimoduaren berezitasunak ezinbestekotzat jo dira.

Heziketan batez ere guraso eta seme-alaben arteko harremanen hoztasuna ikusten da, orain hain kaltegarritzat jotzen den hoztasuna.

Aurreratzeko, eta irabazi eta aberasteko joerak nagusi diren gizarte batetan bizi gara, azken batez pertsonaren osasunaren kontra doazen joerak nagusi diren gizarteetan.

Beste alde batetik gizarte honek kontrola eta norma inpersonalak ezartzen dizkie pertsonari, autonomiaren eta bakoitzaren nortasunaren kontra joanez.

Nahiz eta soluziorik aurkitu ez, gauza bat dakigu: pertsona osasuntsua, gizarte osasuntsu batetan bakarrik aurki daitekeela.

Euskaratzailea: **Anizeto Ajuria**

J. M. B.

PSIQUIATRIA Y ENFERMEDADES MENTALES PSYCHIATRIE ET MALADIES MENTALES

En el s. XVIII se empieza a considerar enfermos a quienes se tomaba como posesos. Desde entonces la psiquiatría se ocupa de la salud mental. A diferencia de otros campos de la medicina es difícil establecer la frontera entre salud y enfermedad.

La psiquiatría distingue neurosis y psicosis. La primera abarca los impedimentos de la personalidad; admite grados y en mayor o menor proporción puede afectar a todos; depende mucho de la situación social (pobreza, ignorancia, mala educación, etc.); se puede superar. La segunda es la locura. Pero ¿quién es loco?

La locura en nuestra sociedad. El que se acomoda a la mayoría es normal. Aunque esta mayoría esté alienada y haya matado, por ejemplo, sólo durante este siglo, 100 millones de personas normales. «Salirse de la norma» marcada por una ideología de la producción es anormal. No es el enfermo quien decide que está enfermo, otros (familiares, vecinos, compañeros) lo hacen por él. El médico es instrumento científico en manos de la sociedad.

Encerrar a un enfermo en un psiquiátrico significa incurabilidad. Es el primer paso de la tragedia. Es vergonzoso. Y sobre todo, si se produce por engaño, provoca rencor, agresividad, odio. Pero agresivo o dulce, rebelde o

silencioso, siempre será loco. Cualquiera actitud suya se considerará como manifestación de su enfermedad. ¿Cómo demostrar que no está enfermo?

Admitiendo que una persona de éstas resulte conflictiva y problemática en un ambiente «normal», ¿qué le ofrece el psiquiatra para que mejore? Intentará convencerle de que lo que le pasa es fruto de conflictos internos y de que es imposible tratar de cambiar la sociedad: familia, trabajo...

Sin embargo, existe el enfermo mental. Mas si es víctima de unas relaciones y no culpable, ¿por qué no tratarle conjuntamente con su ambiente (familia, compañeros de trabajo, etc.)? ¿Por qué no revisar las estructuras sociales? Pero éstas son las que le declaran loco y le encierran valiéndose del médico. El psiquiatra no puede hacer nada. Sólo denunciar esta situación, confesar su impotencia y darle mala conciencia a la sociedad.

Las enfermedades de la civilización. Con el progreso de la civilización la salud mental ha empeorado. Las enfermedades psicosomáticas han crecido de forma alarmante. La tensión nerviosa afecta al órgano más débil. Suicidios, delincuencia juvenil, falta de ilusión y de rendimiento en el trabajo, droga, son síntomas de una sociedad enferma. Los problemas afectivos, la frialdad entre padres e hijos, el ideal del progreso, de la ganancia, el control social de la libertad individual, afectan a la salud de la persona. Sólo en una sociedad sana es posible una persona sana.

Au XVIIIe s. on commence à considérer les dits possédés comme des malades, depuis lors la psychiatrie s'occupe de la santé mentale. Contrairement à d'autres domaines de la médecine il est difficile d'établir la frontière entre la santé et la maladie.

La psychiatrie distingue la **névrose** et la **psychose**. La première traite des troubles de la personnalité; elle admet que tout le monde peut être affecté à un degré plus ou moins grand; cela dépend beaucoup de la situation sociale (pauvreté, ignorance, mauvaise éducation, etc.); cela peut être dominé. La seconde est la folie. Mais qui est fou?

La folie dans notre société. Celui qui se plie à la majorité est normal. Bien que cette majorité soit aliénée et ait tué, par exemple, pendant ce seul siècle, 100 millions de personnes normales. «Sortir de la norme» reconnue par une idéologie de la production, c'est anormal. Ce n'est pas le malade qui décide qu'il est malade, ce sont d'autres qui le font pour lui (famille, voisins, camarades). Le médecin est l'instrument scientifique aux mains de la société.

Interner un malade dans un Hôpital psychiatrique signifie l'incurabilité. C'est le premier acte de la tragédie. C'est honteux. Et surtout si l'on dupe le malade, on provoque de la rancune, de l'agressivité et de la haine. Mais agressif ou docile, rebelle ou silencieux, il sera toujours fou. N'importe quelle attitude sera toujours considérée comme une manifestation de sa maladie. Comment démontrer qu'on n'est pas fou?

En admettant que l'une de ces personnes soit l'objet de conflits et de problèmes dans une ambiance «normale», que lui offre le psychiatre pour que son état s'améliore? Il essaiera de le convaincre que ce qui se passe est le fruit de conflits internes et qu'il est impossible d'essayer de changer la société: famille, travail.

Cependant le malade mental existe. Mais s'il est victime de certaines relations et non pas coupable, pourquoi ne pas essayer conjointement avec

son milieu (famille, compagnons de travail, etc...) de le soigner? Pourquoi ne pas réviser les structures sociales? Mais ce sont celles-ci qui le déclarent fou et l'internent par l'intermédiaire du médecin. Le psychiatre ne peut rien faire. Il ne peut que dénoncer cette situation, avouer son impuissance et donner mauvaise conscience à la société.

Les maladies de la civilisation. Avec le progrès de la civilisation la santé mentale s'est aggravée. Les maladies psychosomatiques ont augmenté de façon alarmante. La tension nerveuse affecte l'organe le plus faible. Suicides, délinquance juvénile, manque d'entrain et de rendement dans le travail, drogue, sont les symptômes d'une société malade. Les problèmes affectifs la froideur entre parents et enfants, l'idéal du progrès, du gain, le contrôle social de la liberté individuelle, affectent la santé de la personne. Ce n'est que dans une société saine qu'une personne peut être saine.